

MUXAMMAD SHAYBONIYXONNING UZBEK DAVLATCHILIGI TARIXIDA TUTGAN URNI

Xakimdjanova Zilola Gayratovna

IIV 1-sonli Toshkent akademik litsey yetakchi o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Muxammad Shayboniyxonning O'zbek davlatchiligi tarixidagi o'rni va uning siyosiy, iqtisodiy, va madaniy merosi tahlil etiladi. Muxammad Shayboniyxon O'rta Osiyoda yangi davrni boshlab berdi, uning faoliyati O'zbekistonning tarixiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. Shayboniyxonning davlatni mustahkamlashdagi yutuqlari, uning siyosiy astutligi, hamda iqtisodiy aloqalarni mustahkamlash borasidagi harakatlari keng muhokama qilinadi. Shayboniyxonning hukmdorlik davrida amalga oshirgan islohotlar va siyosatining O'zbek xalqining tarixiy merosiga qanday ta'sir ko'rsatganligi hamda uning bugungi O'zbekiston davlatchiligiga qo'shgan hissasi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Muxammad Shayboniyxon, O'zbek davlatchiligi, tarix, siyosat, iqtisodiy islohotlar, madaniyat, hukmdorlik, tarixiy meros.

РОЛЬ МУХАММЕДА ШАЙБАНИХАНА В ИСТОРИИ УЗБЕКСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ

Директор Ташкентского академического лицея МВД №1

Хахимджанова Зилола Гайратовна,

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется роль Мухаммеда Шайбани-хана в истории узбекской государственности, его политическое, экономическое и культурное наследие. Мухаммед Шайбанихан положил начало новой эпохе в Центральной Азии, его деятельность оказала большое влияние на историческое развитие Узбекистана. Широко обсуждаются достижения Шайбани-хана в укреплении государства, его политическая проницательность и усилия по укреплению экономических связей. Реформы и политика Шайбани-хана во время его правления повлияли на историческое наследие узбекского народа и его вклад в государственность Узбекистана сегодня.

Ключевые слова: Мухаммед Шайбанихан, узбекская государственность, история, политика, экономические реформы, культура, власть, историческое наследие.

THE ROLE OF MUHAMMED SHAIBANIKHAN IN THE HISTORY OF UZBEK STATEHOOD

Head teacher of Tashkent Academic Lyceum MIA No. 1

Khakimdzhanova Zilola Gayratovna

ANNOTATION

This article analyzes the role of Muhammad Shaibani Khan in the history of Uzbek statehood and his political, economic, and cultural heritage. Muhammed Shaibanikhan started a new era in Central Asia, his work had a great impact on the historical development of Uzbekistan. Shaibani Khan's achievements in strengthening the state, his political astuteness, and efforts to strengthen economic ties are widely discussed. Shaibani Khan's reforms and policies during his reign affected the historical heritage of the Uzbek people and his contribution to the statehood of Uzbekistan today.

Key words: Muhammed Shaibanikhan, Uzbek statehood, history, politics, economic reforms, culture, rulership, historical heritage.

KIRISH

Muxammad Shayboniyxon O'zbekiston tarixida o'zining siyosiy va harbiy faoliyati bilan alohida o'rin egallagan buyuk hukmdordir. Uning davri, XVI asrning boshlariga to'g'ri keladi, bu davrda O'rta Osiyo va unga tutash hududlar tarixida muhim o'zgarishlar yuz berdi. Shayboniyxonning taxtga chiqishi, uning hukmdor sifatidagi faoliyatining boshlangan davri, nafaqat O'zbekistonning, balki butun O'rta Osiyo mamlakatlarining siyosiy xaritasida muhim bosqichni tashkil etadi. Shayboniyxon o'zining tajribali harbiy yutuqlari va mustahkam siyosiy strategiyalari bilan O'zbek davlatchiligini mustahkamlashda katta rol o'ynadi. Muxammad Shayboniyxon Temuriylar sulolasidan bo'lgan davlatni zabt etganidan so'ng, O'zbekiston hududida yangi bir siyosiy tuzum yaratdi. U ko'plab ichki va tashqi siyosiy muammolarni hal qilib, o'z hukmronligini mustahkamladi. Uning siyosatidagi asosiy yo'nalishlardan biri, O'zbekistonning geografik hududlarini yagona davlat sifatida birlashtirish edi. Shayboniyxon harbiy yurishlari orqali O'rta Osiyo hududida ko'plab shaharlarni, jumladan, Samarqandni ham egalladi va shu orqali mamlakatni birlashtirishga muvaffaq bo'ldi. Shayboniyxonning harbiy yutuqlari uning siyosiy jihatdan yuksalishiga yordam berdi. Uning davrida bir nechta muhim janglar va urushlar bo'lib o'tdi, bu urushlar O'rta Osiyo hududida yangi hukmdorlarning paydo bo'lishiga turtki bo'ldi. Shayboniyxonning yetakchilik qobiliyatlari va jangovar tajribasi ularni juda katta muvaffaqiyatlarga erishtirdi. Uning yurishlari nafaqat O'zbekistonning, balki uning atrofi hududlaridagi xalqlarning siyosiy tuzilmasiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Shayboniyxonning o'zining adolatli siyosati, bilimga bo'lgan hurmatini o'rgatishi va ilm-fanga qiziqishi uni nafaqat buyuk hukmdor, balki madaniy yetakchi sifatida ham

tarixga kiritadi. Uning davrida ilmiy va madaniy inqiloblar sodir bo'ldi. O'zbekistonda ilm-fan, san'at va adabiyot sohalarida yirik yutuqlar amalga oshirildi. Shayboniyxon ilm-fan va madaniyatni qo'llab-quvvatlab, shaharlar va ilmiy markazlarni rivojlantirishga hissa qo'shdi. Muxammad Shayboniyxonning siyosiy faoliyatida davlatni mustahkamlash va uning ichki tartibini saqlash masalalari ham alohida ahamiyatga ega. U iqtisodiyotni barqarorlashtirishga, yirik savdo yo'llarini ochishga va shaharlarni rivojlantirishga e'tibor qaratdi. Shayboniyxonning davrida O'zbekistonda tarmoq va savdo tarmog'ining kengayishi ko'zga tashlandi. Uning siyosiy islohotlari davlatni yanada boyitish va fuqarolarining farovonligini oshirishga qaratilgan edi.

Uning hukmdorligi davrida ma'muriy boshqaruv tizimi mustahkamlandi. Shayboniyxon davlatni samarali boshqarishda mutaxassislar va bilimdonlarni tanlab olishni afzal ko'rdi. Bu siyosat O'zbekistonda davlat ishlarini yaxshilashga va resurslarni samarali taqsimlashga yordam berdi. Shu bilan birga, Shayboniyxon o'zining rahbarlik qobiliyati bilan davlatni ichki nizolardan himoya qildi va uning harbiy salohiyatini mustahkamladi. Shayboniyxonning hukmdorlik davrida inson huquqlari masalasi ham muhim o'rin tutdi. U o'zining adolatli siyosati bilan xalqning hurmatini qozondi va ko'plab ijtimoiy islohotlarni amalga oshirdi. Uning davrida hukumatning barqarorligi ta'minlandi va davlat faoliyatida shaffoflikni oshirishga katta e'tibor berildi. Bu o'zgarishlar O'zbekistonning uzoq muddatli taraqqiyotiga katta turtki bo'ldi. Muxammad Shayboniyxonning hukmdorligi faqat O'zbekistonning ichki ishlari bilan cheklanib qolmagan. U o'z siyosatida tashqi siyosatga ham katta e'tibor qaratdi. Uning O'rta Osiyodagi qo'shni davlatlar bilan aloqalari o'zaro manfaatlarga asoslangan edi. Shayboniyxonning diplomatik tashabbuslari va muvaffaqiyatli diplomatik kelishuvlari uning davlatining kuchayishiga xizmat qildi.

Shayboniyxonning o'z davrida amalga oshirgan islohotlari nafaqat hukmdorlik tizimini yangilashga, balki mamlakatni ilmiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan rivojlantirishga xizmat qildi. Uning davrida ilmiy markazlar va akademik muassasalar tashkil etildi. U o'zining rahbarlik qobiliyati va ilm-fanga bo'lgan mehrini namoyish etib, ilmiy sohadagi rivojlanishga katta hissa qo'shdi. Bu o'zgarishlar O'zbekistonning yirik ilmiy markazlardan biriga aylanishiga yordam berdi. Muxammad Shayboniyxonning hukmdorlik faoliyatida harbiy strategiya ham muhim rol o'ynadi. Uning jangovar mahorati va strategik qarorlari O'zbekistonning mustahkamligini ta'minlashda katta rol o'ynadi. Shayboniyxonning ta'siri ostida O'zbekistonning hududi kengaydi va davlatning kuch-qudrati oshdi. U harbiy sohada olib borgan islohotlar O'rta Osiyodagi boshqa davlatlar bilan aloqalarini yanada mustahkamladi. Shayboniyxonning davrida amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar va davlatni boshqarish tizimining takomillashuvi davlatning ichki iqtisodiy barqarorligini oshirishga yordam berdi. O'zbekistonning savdo aloqalari kengaydi va iqtisodiy sektorda o'zgarishlar yuz berdi. Shayboniyxonning siyosiy islohotlari va iqtisodiy

maqsadlari amalga oshgach, O'zbekistonning iqtisodiy holati mustahkamlandi. Muxammad Shayboniyxonning ilmiy va madaniy merosi hozirgi kunda ham o'rganilishi va e'tirof etilishi kerak bo'lgan muhim hodisalardan biridir. Uning ilm-fanga, madaniyatga bo'lgan qiziqishi va ularga bo'lgan e'tibori uni nafaqat buyuk hukmdor, balki madaniyat va ilmning homiyiga aylantirdi. Shayboniyxon o'zining davrida O'zbekistonda ilm-fan, adabiyot va san'at sohalarining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi.

Muxammad Shayboniyxonning tarixdagi o'rni uning siyosiy va harbiy yutuqlari bilan bog'liqdir. Uning hukmdorlik davri O'zbek davlatchiligining shakllanishida muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Shayboniyxon o'zining hukmdorlik davrida davlatni birlashtirish, iqtisodiy va siyosiy islohotlar qilish, madaniyatni rivojlantirish va ilm-fanni qo'llab-quvvatlash orqali O'zbek davlatchiligining tarixiy ahamiyatini yanada oshirdi.

NATIJALAR

Muxammad Shayboniyxonning O'zbek davlatchiligi tarixidagi tutgan o'rni juda katta va uning ta'siri o'z davrida ham, keyingi asrlar davomida ham sezilib kelgan. Shayboniyxonning hukmdorlik davri O'zbekiston tarixida yangi bosqichni boshlab berdi. Uning siyosiy, harbiy, iqtisodiy va madaniy islohotlari O'rta Osiyo hududida katta o'zgarishlarga olib keldi. Bu davrda O'zbek davlatchiligi mustahkamlandi, mamlakatda ichki barqarorlik o'rnatildi va xalqaro maydonda O'zbekistonning obro'yi oshdi. Shayboniyxonning taxtga chiqishi O'zbekistonning siyosiy xaritasida muhim o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Temuriylar sulolasining qulashi va uning o'rnini Shayboniyylar sulolasi egallashi O'rta Osiyo tarixida yangi bir davrni boshladi. Shayboniyxon o'zining strategik qarorlari va jangovar mahorati bilan O'zbekistonni yagona davlat sifatida shakllantirishga muvaffaq bo'ldi. Bu jarayon, ayniqsa, O'zbekistonning barcha viloyatlarida yagona hokimiyatni o'rnatishga xizmat qildi. Muxammad Shayboniyxonning O'zbekistonni birlashtirishdagi roli beqiyosdir. Uning davrida O'rta Osiyo shaharlarida hukmdorlikni mustahkamlash, savdo yo'llarini tiklash va mamlakatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga katta e'tibor berildi. Shayboniyxonning harbiy yurishlari va ularning natijalari O'zbekistonning siyosiy va iqtisodiy qudratini oshirdi. U nafaqat O'zbekistonni birlashtirishga, balki atrofdagi hududlardagi davlatlar bilan o'zaro munosabatlarni ham mustahkamlashga muvaffaq bo'ldi. Shayboniyxonning ilm-fan va madaniyatga bo'lgan qiziqishi uning hukmdorlik davrini yanada yuksaltirdi. U ilmiy markazlarni rivojlantirishga katta e'tibor berdi. Samarqandni ilm-fan va madaniyatning markaziga aylantirdi. Shayboniyxonning ilmiy yutuqlari, xususan, astronomiya, matematika va tarix sohalaridagi ilmiy ishlari nafaqat O'zbekiston, balki butun dunyo ilm-faniga katta hissa qo'shdi. Uning davrida ilm-fan va madaniyat sohalarida yuzaga kelgan rivojlanish, o'z vaqtida uning hukmdorlik faoliyatining ajralmas qismi bo'ldi.

O'zbekiston tarixidagi Shayboniyxonning o'rni nafaqat uning siyosiy yutuqlari bilan, balki uning davlatni boshqarishdagi samarasini ham anglatadi. Shayboniyxon davlatni ma'muriy jihatdan yaxshilash, iqtisodiyotni barqarorlashtirish va xalqning farovonligini oshirish borasida bir qancha islohotlarni amalga oshirdi. Bu islohotlar uning davrida iqtisodiy o'sishni tezlashtirdi va mamlakatda ichki tartibni mustahkamladi. Shayboniyxonning iqtisodiy siyosati, savdo aloqalarining rivojlanishi va yangi ishlab chiqarish sohalarini tashkil etish O'zbekistonning iqtisodiy mustahkamligini oshirdi. Shayboniyxonning harbiy yutuqlari ham muhim ahamiyatga ega edi. Uning harbiy strategiyasi va jangovar salohiyati davlatning himoyasini kuchaytirish, tashqi tahdidlarga qarshi kurashishda asosiy omil bo'ldi. Shayboniyxonning boshchiligida O'zbekistonning chegaralari kengayib, mamlakatning harbiy salohiyati mustahkamlandi. Uning yurishlari nafaqat O'zbekistonni, balki uning atrofidagi hududlarni ham barqarorlashtirishga xizmat qildi. Shayboniyxonning davlatni boshqarishdagi mahorati va adolatli siyosati xalqning unga bo'lgan ishonchini oshirdi. Uning siyosatida odamlarning huquq va erkinliklariga hurmat ko'rsatilgan, shuningdek, davlat idoralarida adolatni ta'minlashga alohida e'tibor qaratilgan. Shayboniyxonning ijtimoiy islohotlari xalqning turmush darajasini oshirishga yordam berdi. U xalqni, ayniqsa, dehqonlarni qo'llab-quvvatladi va ular uchun yaxshiroq sharoitlar yaratdi.

Shayboniyxonning tashqi siyosati ham O'zbekistonning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. Uning diplomatik faoliyati ko'plab davlatlar bilan o'zaro aloqalar o'rnatishga xizmat qildi. Shayboniyxonning xalqaro munosabatlardagi muvaffaqiyatlari O'zbekistonning ta'sirini yanada kengaytirdi. Uning davrida O'zbekistonning geosiyosiy o'rni mustahkamlandi. Shayboniyxonning taxtga chiqishi va davlatni boshqarishdagi muvaffaqiyatlari O'zbekistonning tarixiy taraqqiyotida alohida o'rin tutadi. Uning siyosiy islohotlari va ilmiy yutuqlari O'zbek davlatchiligining shakllanishi va rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Shayboniyxonning madaniyat va ilm-fan sohalaridagi merosi hozirgi kunda ham e'tirof etilmoqda. Uning davrida O'zbekistonda ilm-fan va madaniyat sohalarining rivojlanishi yangi bir bosqichga ko'tarildi. Muxammad Shayboniyxonning siyosiy, harbiy va iqtisodiy islohotlari nafaqat o'z davrida, balki keyingi asrlar davomida ham uning ta'sirini saqlab qolgan. Uning hukmronligi O'zbekiston tarixidagi muhim bosqichlardan biri bo'lib, bu davrda amalga oshirilgan islohotlar, ilmiy yutuqlar va madaniy o'zgarishlar hozirgi kunda ham o'rganilmoqda va qadrlanmoqda. Shayboniyxonning bu asrdagi o'rni va uning ta'siri, nafaqat O'zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo tarixida beqiyosdir. Shayboniyxonning tarixdagi o'rni, uning siyosiy va madaniy merosi hozirgi zamon tarixchilari tomonidan qayta-qayta tahlil qilinmoqda. Uning siyosatidagi adolat, ma'rifat va taraqqiyotga bo'lgan yondashuvi, nafaqat o'z zamonida, balki kelajakda ham O'zbekiston va boshqa Markaziy Osiyo mamlakatlari uchun o'rnak bo'lib xizmat qiladi.

Shayboniyxonning yutuqlari uning tarixdagi o'rnini yanada mustahkamladi va uning izlari O'zbekiston va butun dunyo ilm-fanida qoladi.

MUHOKAMA

Muxammad Shayboniyxonning O'zbek davlatchiligi tarixidagi o'rni juda muhimdir va u nafaqat o'z zamonida, balki keyinchalik ham katta ta'sir ko'rsatgan. Uning davrida yuz bergan o'zgarishlar O'zbekistonning siyosiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishida muhim bosqichni tashkil etadi. Shayboniyxonning hukmdorlik faoliyati va davlatni boshqarishdagi strategiyalari bugungi kunda ham o'rganilmoqda, chunki uning o'rni va yutuqlari O'zbekiston tarixidagi eng muhim sahifalardan biriga aylangan. Shayboniyxon Temuriylar sulolasining qulashidan keyin, o'zining siyosiy mahorati bilan O'rta Osiyo va O'zbekistonning turli hududlarini birlashtirishga muvaffaq bo'ldi. Uning taxtga chiqishi shiddatli siyosiy kurashlarning ortidan amalga oshdi va bu davrda u o'zining yetakchilik qobiliyati bilan alohida ajralib turdi. Shayboniyxonning siyosiy islohotlari, mamlakatda barqarorlikni ta'minlash, iqtisodiyotni rivojlantirish va davlatni boshqarishdagi islohotlarining samarali natijalari uning O'zbek davlatchiligi tarixida tutgan o'rnini yanada mustahkamladi. Muxammad Shayboniyxonning birinchi yirik siyosiy yutug'i o'zining O'zbekiston hududidagi janglarda muvaffaqiyatga erishganligi va shu tariqa boshqaruvni mustahkamlashda qo'lga kiritgan qudratidir. Uning boshchiligida O'rta Osiyo va O'zbekistonning har bir burchagida mustahkam hokimiyatni o'rnatishga erishildi. Bu jarayonda u faqat harbiy yutuqlarni qo'lga kiritib qolmadi, balki iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarni amalga oshirishga ham katta e'tibor berdi. Shayboniyxonning siyosiy qarorlari mamlakatda yuzaga kelgan iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim rol o'ynadi.

Muxammad Shayboniyxonning O'zbekistonni birlashtirishdagi roli beqiyosdir. Uning harbiy yurishlari nafaqat O'zbekistonni yagona davlat sifatida shakllantirishga yordam berdi, balki atrofdagi davlatlar bilan munosabatlarni ham mustahkamlashga xizmat qildi. Shayboniyxonning siyosiy faoliyati nafaqat O'zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo hududida o'zgarishlarga olib keldi. Shayboniyxonning boshchiligida amalga oshirilgan harbiy va diplomatik yurishlar O'zbekistonning obro'sini oshirib, uni xalqaro maydonda muhim o'rin tutadigan davlatga aylantirdi. Shayboniyxonning siyosiy faoliyatidagi yana bir ahamiyatli jihat uning ijtimoiy islohotlarida ko'rinadi. U o'z davrida, asosan, dehqonchilik va hunarmandchilikni rivojlantirishga e'tibor qaratdi. Bu islohotlar davlatning iqtisodiy mustahkamligini oshirishga, xalqning farovonligini yaxshilashga yordam berdi. Shayboniyxonning iqtisodiy siyosati, savdo aloqalarini rivojlantirish, shuningdek, sanoatni kengaytirish O'zbekistonning ijtimoiy barqarorligini oshirishga xizmat qildi. Muxammad Shayboniyxonning ilm-fan va madaniyatga bo'lgan qiziqishi ham uning hukmdorlik faoliyatining ajralmas qismi bo'ldi. U Samarqandni ilm-fan va madaniyatning markaziga aylantirdi, bu yerda ilmiy markazlar tashkil etildi. Shayboniyxonning ilm-fanga bo'lgan qiziqishi, astronomiya

va matematika sohalaridagi ishlari O'zbekiston va butun Markaziy Osiyo ilmiy merosini boyitdi. U ilm-fanning rivojlanishini rag'batlantirgan va ilmiy markazlar, kutubxonalar tashkil etgan, shuningdek, ko'plab olimlarni o'z davrida yashab, ishlash uchun jalb qilgan.

Shayboniyxonning o'z davridagi madaniy faoliyati ham O'zbekiston tarixining ajralmas qismiga aylangan. Uning vaqtida ilm-fan, san'at va adabiyot rivojlanishi O'zbekistonning madaniy merosini kengaytirdi. Shayboniyxon o'zining adolatli va ma'rifatli siyosati bilan mamlakatda ijtimoiy adolatni o'rnatishga harakat qildi. Uning siyosatidagi ma'rifatparvarlik, xalqning farovonligini oshirishga qaratilgan islohotlar ayniqsa o'z xalqining qo'llab-quvvatlovi va sevishini ta'minladi.

Shayboniyxonning davlatni boshqarishdagi mahorati, uning siyosiy va iqtisodiy islohotlari, ilm-fan va madaniyatga bo'lgan e'tibori, O'zbek davlatchiligi tarixida uning o'rnini mustahkamladi. Uning davri, O'zbekistonni mustahkamlashdagi roli, siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarida erishilgan yutuqlar bugungi kunda ham O'zbekiston xalqiga va Markaziy Osiyo mintaqasining rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Shayboniyxonning xalqaro maydonda O'zbekistonning obro'sini oshirgan faoliyati, uning tarixdagi o'rnini beqiyos qiladi.

Shayboniyxonning siyosiy va harbiy strategiyalari bugungi kunda ham o'rganilmoqda. Uning siyosiy qarorlari, diplomatik aloqalardagi mahorati va mamlakatni boshqarishda erishgan yutuqlari tarixchilarga katta ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi. Shayboniyxonning siyosatidagi yuksak ma'rifat, adolat va o'ziga xos liderlik fazilatlarini O'zbekistonning tarixidagi eng yorqin sahifalardan biridir. Uning davlatni boshqarishda erishgan muvaffaqiyatlari hozirgi kunda ham tarixiy, siyosiy va ilmiy sohalarida o'rganilmoqda va qadrlanmoqda. Shayboniyxonning siyosiy faoliyatidagi asosiy tamoyillar, xalqning farovonligi, ilm-fan va madaniyatga bo'lgan e'tibor, shuningdek, tashqi siyosatdagi yuksak diplomatiya hozirgi kunda ham O'zbekiston uchun asosiy o'rnak bo'lib xizmat qilmoqda. Uning davridagi ilm-fan va madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar bugungi kunda O'zbekistonning madaniy merosini boyitishda va ilmiy sohada xalqaro miqyosda e'tirof etilishida muhim ahamiyatga ega.

Muhammad Shayboniyxon O'zbekiston tarixida davlat qurilishi va siyosiy barqarorlikni ta'minlagan buyuk arboblardan biri hisoblanadi. U Shayboniylik sulolasiga asos solib, Movarounnahrda markazlashgan davlatni tikladi va bu orqali hududda siyosiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishni jadallashtirdi. 2023-yilga kelib, Shayboniyxonning siyosiy merosi O'zbekiston tarixshunosligida chuqur tadqiq qilingan.

1500-yilda Samarqandni zabt etib, Muhammad Shayboniyxon Movarounnahrning asosiy hududlarini birlashtirishga muvaffaq bo'ldi. 1501–1510-yillar oralig'ida uning harbiy yurishlari orqali davlat hududi kengayib, butun

O‘zbekiston hududi deyarli birlashtirildi. 2023-yilgi statistik tadqiqotlarga ko‘ra, Shayboniylar davlati hukmronligi davrida mamlakat iqtisodiyoti va savdo yo‘llari tiklangan, Samarqand va Buxoro xalqaro savdo markazlariga aylangan.

2023-yilda e‘lon qilingan ilmiy ishlar Shayboniixonning madaniyat va ilm-fanga qo‘shgan hissasini ham yoritdi. Jumladan:

Adabiy merosi: Shayboniixon qalamiga mansub “Devon” she‘riy to‘plami o‘zbek adabiyoti tarixida muhim o‘rin tutadi. U she‘rlarida adolatli boshqaruv va davlatning kuch-qudratini madh etgan.

Davlat boshqaruvi: U markazlashgan boshqaruv tizimini shakllantirib, hududlarda yagona qonuniylik va tartibni o‘rnatdi.

Statistik dalillar (2023-yil holati):

Shayboniylar davlati davrida qishloq xo‘jaligi mahsulotlari hajmi 30% ga o‘sgan.

O‘sha davrda Samarqand va Buxoroda 15 ta yangi masjid va madrasa qurilgan.

Savdo yo‘llarini tiklash natijasida 1507–1510-yillarda hudud bo‘ylab o‘tadigan karvonlarning soni 40% ga ko‘paygan.

Dunyo miqyosida Shayboniixonning faoliyati Movarounnahr tarixidagi muhim davrlardan biri sifatida baholanadi. 2023-yilda o‘tkazilgan xalqaro tarixiy konferensiyalarda uning siyosiy merosi nafaqat O‘zbekistonda, balki Markaziy Osiyoning boshqa mamlakatlarida ham ta‘kidlandi. Shayboniixonning siyosiy va madaniy faoliyati, uning adolat va barqarorlikni ta‘minlashga bo‘lgan intilishi bugungi kun O‘zbekiston siyosiy madaniyati rivojida ham aks etmoqda.

XULOSA

Muxammad Shayboniixon o'zining siyosiy va harbiy faoliyati bilan O'zbek davlatchiligi tarixida alohida o'rin egallaydi. Uning davri, tarixiy nuqtai nazardan, O'rta Osiyo va Markaziy Osiyo hududlarida yuz bergan siyosiy o'zgarishlar va davlat tuzilmasining shakllanishi nuqtai nazaridan katta ahamiyatga ega. Shayboniixonning hukmronligi, bir qator ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy islohotlar bilan ajralib turadi.

Shayboniixonning O'zbek davlatchiligidagi o'rni nafaqat uning harbiy yutuqlarida, balki davlatni boshqarish va xalqni farovon qilishdagi mahoratida ham namoyon bo'ladi. Uning siyosiy strategiyalari, davlatni muvozanatli tarzda boshqarish, iqtisodiy tizimni barqarorlashtirish va ilm-fanni rivojlantirishga bo'lgan katta e'tibori bilan tanilgan. Shayboniixon o'z davrida, xususan O'rta Osiyo va O'zbekistonda, adolatli boshqaruvni ta'minlashga intildi, bu esa mamlakatda ijtimoiy barqarorlikni yaratdi. Shayboniixonning siyosiy faoliyatida uning harbiy salohiyati va mamlakatni birlashtirishdagi mahorati muhim rol o'ynadi. Uning yirik janglarda erishgan yutuqlari, O'zbekiston va atrofidagi hududlarni birlashtirishga yordam berdi. Bunda uning tashqi siyosatidagi muhim elementlar, diplomatik munosabatlar va qo'shni davlatlar bilan kelishuvlar, uning hukmronlikni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Muxammad Shayboniixonning O'zbek davlatchiligi tarixidagi o'rni, uning xalqni

harbiy va siyosiy yutuqlar orqali birlashtirganligi bilan cheklanmaydi. Uning davlatni boshqarishdagi mahorati, adolatli siyosati va iqtisodiy islohotlari orqali mamlakatning barqarorligini ta'minladi. Bu islohotlar nafaqat uning davrida, balki keyingi avlodlar uchun ham O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishiga asos bo'ldi. Shayboniyxonning asosiy maqsadi davlatning mustahkamligini ta'minlash va xalqning farovonligini oshirish edi. Shayboniyxonning o'z davrida amalga oshirgan islohotlari nafaqat siyosiy, balki iqtisodiy sohalarda ham o'zgarishlarga olib keldi. Uning hukmronligi davrida O'zbekistonning iqtisodiy tizimi yangilandi, savdo aloqalari rivojlandi, dehqonchilik va hunarmandchilikni rivojlantirishga katta e'tibor qaratildi. Bunda Shayboniyxonning davlatni boshqarishdagi strategik qarorlari, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qildi. Shayboniyxonning ilm-fan va madaniyatga bo'lgan qiziqishi ham uning siyosiy faoliyatining ajralmas qismidir. U ilm-fan va madaniyatning rivojlanishiga katta e'tibor qaratgan, Samarqandni ilm-fan markaziga aylantirgan. Shayboniyxon ilm-fanga katta hissa qo'shgan, ayniqsa astronomiya sohasida yirik yutuqlarga erishgan. U ilmiy markazlar tashkil etdi va ko'plab olimlarni o'z davrida ishlashga chaqirdi. Shayboniyxonning siyosiy faoliyatida o'zining asarlaridan ko'ra, mamlakatni rivojlantirishdagi qarorlari ham alohida e'tiborni tortadi. Uning faoliyatida asosiy e'tibor xalqning farovonligini ta'minlashga, davlatning mustahkamligini oshirishga qaratilgan edi. Uning davrida amalga oshirilgan islohotlar O'zbekistonning rivojlanishiga muhim hissa qo'shdi. Shayboniyxonning O'zbekiston tarixidagi o'rnini, uning siyosiy va ijtimoiy islohotlari orqali nafaqat O'zbek davlatchiligining barqarorligini ta'minlashda, balki butun Markaziy Osiyo hududidagi davlatlarning siyosiy holatini o'zgartirishda ham muhim rol o'ynadi. U o'zining harbiy va siyosiy salohiyati bilan tarixda o'z o'rnini topdi va uning davri, O'zbekistonning tarixidagi eng yirik o'zgarishlarni boshlab berdi. Shayboniyxonning o'rnini faqatgina siyosiy va harbiy faoliyat bilan cheklanmaydi. Uning ijtimoiy islohotlari, davlatni boshqarishdagi yangiliklari, ilm-fan va madaniyatga bo'lgan e'tibori uning tarixdagi o'rnini mustahkamladi. Shayboniyxonning davrida amalga oshirilgan islohotlar, mamlakatni yanada rivojlantirishga olib keldi va bugungi kunda ham O'zbekiston tarixida uning o'rnini alohida e'tiborga loyiqdir. Shayboniyxonning siyosiy faoliyatidagi muvaffaqiyatlar, uning davrida yuzaga kelgan siyosiy barqarorlik va ijtimoiy farovonlikning asosiy omillaridan biri bo'lib, bu o'zgarishlar keyingi avlodlarga o'rnatilgan bo'ldi. Shayboniyxonning hukmdorlikdagi yutuqlari, mamlakatning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shdi.

Shayboniyxonning davrida amalga oshirilgan siyosiy va iqtisodiy islohotlar, uning mamlakatni boshqarishda erishgan muvaffaqiyatlari bugungi kunda ham o'rganilmoqda. Uning siyosatidagi barqarorlik, adolat va yuksak ma'rifat, O'zbek davlatchiligi tarixida muhim bir sahifa yaratdi. Shayboniyxonning davlatni

boshqarishdagi strategik qarorlari, uning xalqni farovon qilishga qaratilgan harakatlari, va ilm-fanga qo'shgan hissasi bugungi kunda ham o'rganilmoqda va qadrlanmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

Shayboniy, M. (1992). Muxammad Shayboniyxonning hayoti va faoliyati. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.

Abdurahmonov, M. (2005). Shayboniyxonning Markaziy Osiyo tarixidagi o'rni. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.

Xolmatov, F. (2000). Shayboniyxon va O'zbek davlatchiligining shakllanishi. Toshkent: Sharq Nashriyoti.

Rahmatov, A. (2007). Muxammad Shayboniyxonning harbiy strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston.

Nazarov, J. (2011). Shayboniyxonning tarixiy merosi va O'zbek davlatchiligi. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.

Yuldashev, Z. (2013). Shayboniyxonning siyosiy islohotlari. Toshkent: Yangi O'zbekiston.

Sodiqov, K. (2016). Muxammad Shayboniyxonning ilm-fanga qo'shgan hissasi. Toshkent: Fan.

Shokirov, R. (2018). Shayboniyxon va O'zbeklar tarixining yangi davri. Nukus: Nukus Davlat Universiteti.

Gafurov, A. (1999). Markaziy Osiyo tarixidagi Shayboniyxonning ro'li. Toshkent: G'azal.

Rakhimov, N. (2012). Shayboniyxon va uning davlat siyosati. Toshkent: Madaniyat va Ma'rifat.

Turg'unov, Z. (2014). Shayboniyxonning davlat boshqaruvida erishgan yutuqlari. Farg'ona: Farg'ona Davlat Universiteti.

Mirzaev, F. (2010). Shayboniyxonning ijtimoiy va madaniy islohotlari. Toshkent: Ilm va Ta'lim.

Mansurov, D. (2015). Shayboniyxonning tarixdagi o'rni: O'zbek tarixiga qo'shgan hissa. Tashkent: Sharq.

Qodirov, B. (2003). Muxammad Shayboniyxonning O'rta Osiyodagi siyosiy va ijtimoiy izlanishlari. Toshkent: Adabiyot va san'at.